

Силабус курсу
ФІЗІОЛОГІЯ ТА БІОХІМІЯ РИБ

Ступінь вищої освіти – третій (освітньо-науковий, доктор філософії)

Галузь знань: 09 Біологія

Спеціальність: 091 Біологія

Освітньо-наукова програма: Біологія. Іхтіологія.

Кількість кредитів: 3

Рік підготовки, семестр: II рік, I-II семестри.

Компонент ОНП: обов'язкова.

Мова викладання: українська.

Керівник курсу

д.б.н., с.н.с. Потрохов Олександр Спиридонович

Контактна інформація: apotrokhov@gmail.com ; 380665145600

Опис дисципліни

Мета сформулювати у аспірантів фундаментальних знань про механізми фізіологічної та біохімічної адаптації риб до середовища існування, які відбуваються на системному, клітинному, субклітинному і молекулярному рівнях.

Навчальний контент

<i>№</i>	<i>Темі</i>	<i>Результати навчання</i>
МОДУЛЬ I. Регуляція фізіологічних функцій. Гомеостазис внутрішнього і внутрішньоклітинного середовища.		
1.	Тема 1. Регуляція фізіологічних функцій.	Знати: - особливості фундаментальних та прикладних наукових досліджень; - основні наукові напрями сучасної фізіології та біохімії риб; - основні закономірності підтримки гомеостазу у риб.
2.	Тема 2. Гомеостазис внутрішнього і внутриклітинного середовища.	Вміти: - формулювати мету, актуальність, можливе фундаментальне та практичне значення, спираючись на назву дослідження, або основні ідеї та гіпотези, покладені в його основу; - оцінити фізіологічний стан риб у нормі та при патології за біохімічними показниками.
МОДУЛЬ II. Біохімічні та молекулярні механізми адаптації.		
3.	Тема 3. Біохімічні та молекулярні механізми адаптації.	Знати: - фізіолого-біохімічні зміни, які відбуваються в організмі риб на різних стадіях онтогенезу, в різні періоди річного циклу, сезони року; - особливості перебігу метаболічних процесів в організмі риб за умов впливу на них природних і антропогенних чинників;
4.	Тема 4. Розвиток стресу у риб.	- вчення про стрес, фази стресу, загальний адаптаційний синдром; - причини стійкості організму до стресу, негативні реакції організму до стресу; - механізми зниження негативного впливу до стресу.

		<p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - окреслити найбільш значимі загрози рибам-об'єктам дослідження здобувачів; - оцінювати фізіологічний та біохімічний стан риб за відповідними показниками у нормі та за впливу на організм природних і антропогенних чинників; - аналізувати та узагальнювати результати експериментальних і польових досліджень та робити належні висновки.
<p>МОДУЛЬ III. Особливості адаптації риб до дії різних чинників середовища.</p>		
5.	Тема 5. Особливості фізіологічної адаптації риб до різних чинників середовища	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основні принципи функціонування організму риб як цілісної системи за різних екологічних чинників; - основні принципи механізмів адаптації водних тварин до дії на їх організм зміни екологічних умов; - методичні прийоми щодо оцінки фізіологічного та біохімічного статусу риб у нормі та за впливу на організм природних і антропогенних чинників.
6.	Тема 6. Особливості біохімічної адаптації риб до різних чинників середовища.	<p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - фахово презентувати проблемні матеріали з фізіології та біохімії риб; - визначати провідні фізіолого-біохімічні параметри при адаптаційних процесах риб; - застосовувати до живих організмів – об'єктів власних досліджень основні сучасні методологічні дослідницькі підходи.
<p>МОДУЛЬ IV. Енергетичний та біосинтетичний обмін.</p>		
7.	Тема 7. Білковий, вуглеводний та ліпідний обмін у риб. Їх значення в адаптації риб до чинників водного середовища.	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - принципи аналізу результатів досліджень фізіолого-біохімічного стану риб, оцінки значимості показників; - основні етапи обміну речовин у риб;

8.	Тема 8. Енергетичний обмін Його значення в адаптації риб до чинників водного середовища	<ul style="list-style-type: none"> - методи дослідження обміну речовин; - принципи аналізу результатів досліджень фізіолого-біохімічного стану риб, оцінки значимості показників. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використовувати сучасні методи біохімічних досліджень та правила постановки експерименту; - аналізувати об'єкти власних досліджень; - визначати належність дослідних показників до поставленою мети. - застосовувати сучасні фізіолого-біохімічні методи досліджень обміну білків, ліпідів, вуглеводів, мінеральних речовин.
<i>МОДУЛЬ V. Гормональна регуляція обміну речовин.</i>		
9.	Тема 9. Нейрогуморальна регуляція обміну речовин у риб.	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - проблеми біохімічної індикації екологічного стану водних екосистем;
10.	Тема 10. Імунні реакції при адаптації риб до чинників водного середовища.	<ul style="list-style-type: none"> - сучасні уявлення про фізіологічну та біохімічну адаптацію риб до умов оточуючого середовища; - основні принципи нейрогуморальної регуляції обмінних процесів у риб; - застосування біомоніторингу для визначення якості води. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснювати принципи сучасних уявлення щодо біохімічної індикації екологічного стану водойм; - презентувати результати досліджень, опубліковані у відкритих джерелах для наукового загалу.

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОНП (І-Іхтіологія)	Програмні результати
I - 02	Демонструвати знання в предметній області – іхтіології, володіння сучасними методами проведення науково-дослідних робіт, організації та планування експерименту, практик оприлюднення наукових результатів.
I - 03	Аналізувати та застосовувати науковий доробок вітчизняних та зарубіжних учених у галузі дослідження.
I – 04	Застосовувати дослідницькі навички, необхідні для організації та проведення наукових досліджень, отримання нових знань та/або реалізації інновацій; критично аналізувати й оцінювати результати власних досліджень; визначати і аргументувати перспективи власної наукової діяльності.
I – 05	Формулювати самостійно загальні методологічні підходи, наукову проблему власного дослідження, його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки.
I – 07	Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема методи параметричної та непараметричної статистики.
I – 08	Показувати знання і розуміння проблемних питань сучасної іхтіології в контексті теоретичних здобутків та практичного використання.

Основні літературні джерела

- Хочачка П., Сомеро Дж. Стратегия биохимической адаптации. М.: Мир, 1977. 567 с.
Биохимия пресноводных рыб Карелии. Петрозаводск; 1985. 114 с.
Элементы физиологии и биохимии общего и активного обмена у рыб. К.: Наукова думка. 1978. 204 с.
Ведемейер Г., Мейер Ф., Смит Л. Стресс и болезни рыб. М.: Легкая и пищевая промышленность, 1982. 127 с.
Экологическая физиология животных. Часть 2. Физиологические системы в процессе адаптации и факторы среды обитания. В серии "Руководство по физиологии". Л.: Наука, 1981. 528 с.
Немова Н.Н., Высоцкая Р.У. Биохимическая индикация состояния рыб. М.: Наука. 2004. 215 с.
Шатуновский М.И. Экологические закономерности обмена веществ морских рыб. М.: Наука, 1980. 282 с.
Шульман Г.Е. Физиолого-биохимические особенности годовых циклов рыб. М.: Пищевая промышленность, 1972. 368 с.
Скадовский С.Н. Экологическая физиология водных организмов. М.: Сов. наука, 1955. 152 с.
Романенко В.Д., Арсан О.М., Соломатина В.Д. Механизмы температурной акклиматизации рыб. К.: Наукова думка, 1991. 192 с.
Экологическая физиология и биохимия рыб. Вильнюс, 1985. 578 с.
Сравнительные аспекты биохимии рыб и некоторых других животных. Петрозаводск. 1981. 147 с.
Экологическая биохимия животных. Петрозаводск, 1978. 164 с.
Хоар У. и др. Биоэнергетика и рост рыб. М.: Легпищепром, 1988. 460 с.
Причепя М.В., Потрохов О.С. Гормональне регулювання адаптивних процесів у риб за дії абіотичних чинників. Гидробиол. ж. 2016. Т. 52, № 1. С. 92–107.
Иванова Н.Т. Атлас клеток крови рыб. М.: Легкая и пищевая промышленность, 1983. 184 с.
Иванов А.А. Физиология рыб. М.: Мир, 2003. 284 с.
Инструкция по физиолого-биохимическим анализам рыбы. М., 1986. 56 с.
Исследования размножения и развития рыб (методическое пособие). М.: Наука, 1981. 222 с.
Кляшторин Л.Б. Водное дыхание и кислородные потребности рыб. М.: Легкая и пищевая промышленность, 1982. 168 с.
Кучеров И.С. Фізіологія людини і тварин: Навч. посібник. К.: Вища шк., 1991. 327 с.
Матюхин В.А. Биоэнергетика и физиология плавания рыб. Новосибирск. Наука, 1973. 154 с.
Методики биологических исследований по водной токсикологии. М.: Наука. 1971. 292 с.
Общий курс физиологии человека и животных. В 2 кн. М.: Высш. шк., 1991. 528 с.
Пучков Н.В. Физиология рыб. М.: Пищепромиздат, 1954. 372 с.
Руководство по методике исследований физиологии рыб. М.: Изд. АН СССР, 1962. 375 с.
Строганов Н.С. Экологическая физиология рыб. Т.1. М.: Из-во Московского ун-та, 1962. – 444 с.

- Современные вопросы экологической физиологии рыб. М.: Наука, 1979. 268 с.*
- Сравнительная физиология животных. В 3-х т. М.: Мир, 1978.*
- Фізіологія сільськогосподарських тварин: Підручник. К.: Сільгоспосвіта, 1994. 512 с.*
- Хоар У. и др. Биоэнергетика и рост рыб. М.: Легнищенпром, 1988. 460 с.*
- Чайченко П.М. та ін. Фізіологія людини і тварин: Підручник. К.: Вища шк., 2003. 463 с.*
- Черноморский шпрот (связь динамики липидов с биологией и промыслом). Минюк Г.С., Шульман Г.Е., Щепкин В.Я., Юнева Т.В. Севастополь, 1997. 137 с.*
- Шмидт-Ниельсен К. Физиология животных: Приспособление и среда, Книга 1. М.: Мир, 1982. 416 с*
- Шмидт-Ниельсен К. Физиология животных: Приспособление и среда, Книга 2. М.: Мир, 1982. 384 с.*
- Шмидт-Ниельсен К. Размеры животных: почему они так важны? М: Мир, 1987. 259 с.*
- Шпарковский И.А. Физиология пищеварения рыб: Двигательная функция. Л.: Наука, 1986. 176 с.*
- Биохимия молоди рыб в зимовальный период. Петрозаводск: 1987. 143 с.*

Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека Інституту гідробіології;
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/>.
3. Ресурси сайту Інституту гідробіології <http://hydrobio.kiev.ua/ua/aspirantura/zabezpechennia-osvitnoi-diialnosti>

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання тем (модулів) відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань заборонені (у т.ч. мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та моделювання.

Політика щодо відвідування: Присутність на занятті є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Форми роботи	К-сть балів	К-сть макс. балів
Поточний контроль		
Відвідування семінарсько-практичних занять	<i>5-10</i>	<i>10</i>
Відповіді на семінарсько-практичних заняттях	<i>10-20</i>	<i>20</i>
Робота над темами, винесених на самостійне опрацювання та індивідуальні завдання	<i>10-20</i>	<i>20</i>
<i>Всього балів поточного контролю</i>	<i>50-100</i>	<i>100</i>
Проміжний контроль		
Тести письмові	<i>60-100</i>	<i>100</i>
Підсумковий контроль		
Іспит	<i>60-100</i>	<i>100</i>

Шкала оцінювання національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з повторним вивченням дисципліни